

УДК 372.881.1

**Мирзахидова М.И.***д.ф.н., профессор Жалал-Абадского госунивер., Кыргызская Республика***Матаева О.Н.***аспирант Кыргызско-Узбекс. Междун. универ.им.Б. Сыдыкова, Кыргызская Республика***“КОШ БОЙЛУУЛУК” ТЕРМИНИНИН ЛИНГВОДИДАКТИКАЛЫК АНАЛИЗИ**

*Бул жумушта изилдөөнүн предмети катары “кош бойлуулук” термининин лингводидактикалык аспектинде берилиши каралды. “Кош бойлуулук” термининин кыргыз адабиятынын контекстинде колдонулушун талдоо жана орус тили менен салыштыруу изилдөөнүн максаты болуп саналат. Изилдөөдө салыштыруу, талдоо жана жалпылоо методдору колдонулду. Медициналык терминдердин кыргыз лингвомаданиятында колдонулушун изилдөө жана медициналык терминдердин мамлекеттик тилде интерпретацияланышын талдоо зарылдыгы макаланын актуалдуулугун билдирет. Изилдөөнүн жыйынтыгында медициналык терминдер саламаттыкты сактоо тармагында жана медициналык ишмердүүлүктө эле колдонулбастан, соматикалык аталыштарда, күнүмдүк жашоо турмушубузда, кыргыз адабий чыгармаларда кеңири колдонула тургандыгы көрсөтүлдү. Ошондой эле изилдөөдөн алынган натыйжа социолингвистика, салыштырма типология, лингвомаданиятка киришүү курстарын өздөштүрүүдө, “кош бойлуулук” термини нин тилдик образын чагылдырууда колдонууга сунушталат.*

**Негизги сөздөр:** медициналык терминдер; терминдер сөздүгү; терминология; кош бойлуу; түйүлдүк; эмбрион; конок; лингвомаданият; лингводидактикалык анализи.

**ЛИНГВОДИДАКТИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ ТЕРМИНА “БЕРЕМЕННОСТЬ”**

*В данной работе рассматривается представление термина “беременность” в лингводидактическом аспекте как предмета исследования. Целью исследования является анализ использования термина “беременность” в контексте кыргызской литературы и сравнение его с русским языком. В статье использовались методы сравнения, анализа и обобщения. Актуальность статьи обусловлена необходимостью изучения использования медицинских терминов в Кыргызской лингвокультуре и анализа интерпретации медицинских терминов на государственном языке. В результате исследования было показано, что медицинские термины не только используются в сфере здравоохранения и медицинской деятельности, но и широко используются в соматических именах, в повседневной жизни, в кыргызских литературных произведениях. Результат исследования рекомендуется использовать при освоении вводных курсов по социолингвистике, типологии, лингвокультуре для представления языкового образа термина “беременность”.*

**Ключевые слова:** медицинские термины; словарь терминов; терминология; беременность; плод; эмбрион; гость; лингвокультура; лингводидактический анализ

**LINGUODIDACTIC ANALYSIS OF THE TERM “PREGNANCY”**

*In this article, the presentation of the term “pregnancy” in the linguodidactic aspect as a subject of research is considered. The purpose of the article is to analyze the use of the term “pregnancy” in the context of Kyrgyz literature and compare it with the Russian language. The methods of comparison, analysis and generalization were used in the work. The relevance of the article is due to the need to study the use of medical terms in the Kyrgyz linguoculture and analyze the interpretation of medical terms in the state language. As a result of the study, it was shown that medical terms are not only used in the field of healthcare and medical activities, but are also widely used in somatic names, in everyday life, in Kyrgyz literary works. It is also recommended to use the result of the study when mastering introductory courses in sociolinguistics, comparative typology, linguoculture, to represent the linguistic image of the term “pregnancy”.*

**Key words:** medical terms, dictionary of terms, terminology, pregnancy, fetus, embryo, guest, linguoculture, linguodidactic analysis

Азыркы учурда терминологиялык, анын ичинен медициналык сөздүктөрдү жаратууда Б.Ө.Орузбаева, К.Жакыпбеков, Э.Токтомамбетов жана башка илимпоздор - кыргыз тил илиминде; Е.Ю.Зубкова, М.Озингин, Д.М.Татаринов, В.Бушин, А.А.Динес, И.Е. Прохорова, М.Г.Абрамова, Л.С. Рудинскаялар - орус тил илиминде; Ч.Т. Амброс тарабынан англис тил илиминде изилдөө объектиси жүргүзүлгөн [1- 4].

Сөздүн термин статусуна өтүшүн камсыз кылуучу негизги фактор ага белгилүү бир илимпоз, тармактын адиси, коом тарабынан берилген аныктама болуп саналары белгилүү.

«Термин» деген сөз латын тилинен «*termizys*» -деген сөздөн алынып «чек», «чек ара» деген түшүнүктү берет. Кыскача айтканда, билимдин белгилүү бир тармагына кирген өзгөчө түшүнүктүн аталышын билдирет. Терминдердин пайда болушу жана өнүгүшү ар бир илим, техника, өндүрүш тармагындагы жылыштарга, ачылыштарга байланыштуу болот. Кыргыз тилинин терминологиясынын өнүгүүсү, жогоруда белгиленгендей, Октябрь революциясынан кийин башталып калыптанды. 1926-жылы терминологиялык комиссия түзүлүп, ошондон бери ийгиликтүү иштеп келе жатат.

Заман талабына жараша азыркы учурда медицина аябай өнүгүүдө, ошондуктан медицина тили да тез өзгөрүүдө. Кыргыз тилинде көптөгөн жаңы медициналык терминдер кеңибизге кирип келе жатат. Медицина тармагы илимде эң эле тез жана эң кеңири өнүгүп жаткан илимдин тармактарынын бири болуп эсептелет.

20-кылымдын башында пайда боло баштаган кыргыз медициналык терминологиясына орус тилинин чоң таасири бар экендигин белгилеп өтмөкчүбүз. Орус тили аркылуу кыргыз адабий тилине кирген сөздүк курамында активдүү колдонулган терминдердин көбү интернационалдык терминдер, мисалы К.К.Юдахиндин сөздүгүндө  *акушер, аптека, клиника, диагностика, диета, диспансер, донор, доктор, оорукана, хирург, тонзиллит, глюкоза, инфекция, клизма, клиника, массаж, медсестра, микроб, окулист, санаторий, медсестра, терапия, укол, фельдшер, ипприц* жана башка ушул сыяктуу терминдер бар [5]. Мындай сөздүктөрдөн арбын мисал келтирүүгө болот.

Алгачкы кыргыз терминологиялык сөздүктү жараткандар, ошондой эле котормочулар катарында К. Тыныстанов, И.Арабаев Б. Солтоноев, А.Үмөталиев жана башка окумуштууларды белгилөө мүмкүн. Алар терминдердин жыйнагын жана котормосун түзүүдө көп эмгек сиңирген.

К.Тыныстановдун кыргыз тил илимине негиз салып кеткен терминология маселеси, анда берилген медициналык терминдер жөнүндө бир топ иштер алып барылган десек болот.

Негизинен медициналык терминология эң байыркы бай илимий багыттардын бири. Медициналык терминологиянын тарыхы жана түзүлүшү кыргыз тил илиминде алгачкылардан болуп И. Арабаевдин “Алиппе”синде берилет. Анда адамдын денесинин мүчөлөрү, мисалы, *баш, ичеги, көкүрөк, мандай, моюн, ооз, ийин, кол, өпкө, боор, колко, карын, ээк* жана башкалар берилген [6].

Бүгүнкү күндө терминологиянын теориялык жана практикалык маселелерин тереңирээк изилдөө, терминдерди жаратуу жана аларды колдонууну тилдик законченемдүүлүктүн негизинде жөнгө салуу мамлекеттик маанидеги проблемага айланды. Ошондуктан эне тилибиз – кыргыз тилиндеги түрдүү терминологиялык системаларды тереңирээк изилдөө, аларды терминологиянын ар кандай маселелери боюнча тереңдетип изилдөө учурдун актуалдуу маселелеринин бири болуп саналат.

Медициналык терминдерди изилдөө жана которуу боюнча К. Жакыпбеков, Э. Токтомамбетовдордун “Орусча-кыргызча медициналык сөздүгүнө талдоо жүргүзүп чыккандан кийин төмөнкү маалыматка ээ болдук. Бул сөздүктө жалпы - 4998 термин орус

тилинен кыргыз тилине которулган. Алардан: “а” тамгасы менен башталган-25термин; “б” тамгасына - 66 термин; “в” тамгасына - 192 термин; “г” тамгасына-256 термин; “д” тамгасына-221 термин; “е” тамгасына-20 термин; “ж” тамгасына-145; термин “з” тамгасына-192 термин; “и” тамгасына-185; “й” тамгасына- 4 термин; “к” тамгасына- 320 термин; “л”тамгасына-224 термин; “м” тамгасына-285 термин; “н” тамгасына-249 термин; “о” тамгасына - 294термин; “п” тамгасына – 445 термин; “р” тамгасына-247 термин; “с” тамгасына-395 термин; “т” тамгасына-257 термин; “у” тамгасына-184 термин; “ф” тамгасына-146 термин; “х” тамгасына-136 термин; “ц” тамгасына-92 термин; “ч” тамгасына-74 термин; “ш” тамгасына – 60 термин; “щ” тамгасына-33 термин; “э” тамгасына-169 термин; “ю” тамгасына-5 термин; “я”тамгасына-77 термин кирген [7].

Таблица 1. Сөздүктөгү “кош бойлуу” терминине байланыштуу сөздөр

| т/к | Орус тилинде                      | Кыргыз тилинде                                                                                     |
|-----|-----------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------|
| 1   | Аборт                             | аборт ( боюунан алдыруу, бойдон түшүү. Аборт - жасалма, өнөкөт, кокустуктан ж.б. түрлөргө бөлүнөт) |
| 2   | Беременная                        | бооз, боюнда бар аял, кош кабат                                                                    |
| 3   | Беременность                      | бооздук, кош кабаттык, боюнда бардык                                                               |
| 4   | Бесплодие                         | тукумсуздук, (төрөбөстүк)                                                                          |
| 5   | Внематочная беременность          | түйүлдүк жатындан сырткары бүтүшү                                                                  |
| 6   | Внутри утробный                   | курсактагы, жатындагы                                                                              |
| 7   | Воспроизведение                   | тукумдоо, тукум калтыруу                                                                           |
| 8   | Врожденная                        | тубаса                                                                                             |
| 9   | Выкидыш                           | бойдон түшүү                                                                                       |
| 10  | Гамет                             | гамет (жыныс клетка)                                                                               |
| 11  | Генерация                         | генерация (төрөлүү, өндүрүү, туулуу)                                                               |
| 12  | Гены                              | гендер (тукум куучулуктун бирдиктери)                                                              |
| 13  | Гемеллус                          | кош, түгөй, эгиз                                                                                   |
| 14  | Герменация                        | төрөлүү, өсүү                                                                                      |
| 15  | Гетерогенный                      | гетерогендүү(дененин жаралышындагы ар түрдүүлүк,тукум боюнча бирдей эместик)                       |
| 16  | Гибрид                            | гибрид(аргын,жаны түр,урук, тек, сорт,тукум)                                                       |
| 17  | Гинекология                       | гинекология (аялдардын жыныс мүчөсүнүн дарттарын изилдөөчү илим)                                   |
| 18  | Грудное вскармливание             | эмчек эмизүү                                                                                       |
| 19  | Двойня                            | эгиз                                                                                               |
| 20  | Двуяйцевая двойня                 | эки жумурткалык эгиз                                                                               |
| 21  | Децидуальная оболочка             | түйүлдүктүн энелик кабыкчасы                                                                       |
| 22  | Достоверные признаки беременности | кош бойлуулуктун анык белгилери                                                                    |
| 23  | Дно матки                         | жатын түбү                                                                                         |
| 24  | Евгеника                          | евгеника (тукум жакшыртуу жөнүндөгү илим)                                                          |
| 25  | Женская половая клетка            | аялдын жыныс клеткасы                                                                              |
| 26  | Женские половые железы            | аялдын жыныс бездери                                                                               |

|    |                             |                                                                     |
|----|-----------------------------|---------------------------------------------------------------------|
| 27 | Женские половые органы      | аялдын жыныс мүчөлөрү                                               |
| 28 | Живорождение                | тирүү туулуу, төрөлүү                                               |
| 29 | Живорожденность             | тирүү төрөлгөндүк, туулгандык                                       |
| 30 | Забеременеть                | бойгобүтүү                                                          |
| 31 | Закутать ребенка            | баланы ороо, чулгоо, чүмкөө                                         |
| 32 | Зародиться                  | туулуу, төрөлүү, пайдаболуу                                         |
| 33 | Зародыш                     | түйүлдүк                                                            |
| 34 | Зачатие                     | бойго бүтүү, кош бойлуу болуу                                       |
| 35 | Изгнание плода              | күмөндү төрөтүү                                                     |
| 36 | Инсеминация                 | уруктануу                                                           |
| 37 | Кесарево сечение            | кесарча жаруу (ичтен баланы жарып алуу)                             |
| 38 | Материнство                 | энелик                                                              |
| 39 | Мезенхима                   | мезенхима (түйүлдүк тутумдаштыргыч ткань)                           |
| 40 | Мезодерма                   | мезодерма (түйүлдүктүн ортонку катмары)                             |
| 41 | Медицинский аборт           | медициналык бойдон түшүрүү, алуу                                    |
| 42 | Метратония                  | жатын жыйрылуусунун начарлашы                                       |
| 43 | Многоводие                  | суу көптүк, суунун мол болушу, кош бойлуунун тонунда суунун көптүгү |
| 44 | Многоплодие                 | бойго көп бала бүтүү                                                |
| 45 | Мутация                     | тукум куучулуктун өзгөрүшү                                          |
| 46 | Наложение шипцов при родах  | төрөткө чымчуурларды салуу, коюу                                    |
| 47 | Недонашивание               | ара төрөө, айына жеткирбей төрөө                                    |
| 48 | Недоношенный                | ара төрөлгөн                                                        |
| 49 | Невропатия беременных       | кош бойлуулардын ит талгагы                                         |
| 50 | Новорожденный               | жаны төрөлгөннаресте                                                |
| 51 | Овариальное тело            | жумурткалык дене                                                    |
| 52 | Овогенез (оогенез)          | энелик клетканын өрчүүсү, пайдаболушу                               |
| 53 | Овуляция                    | энелик клетканын бөлүнүп (жумурткалыктан чыгышы)                    |
| 54 | Однояйцевые близнецы        | бир клеткадан чыккан эгиздер                                        |
| 55 | Онтогенез                   | онтогенез (түйүлдүктөн өлгөнгө чейинки мезгил)                      |
| 56 | Ооцит, овоцит               | аялдын тукум клеткасы                                               |
| 57 | Оплодотворение              | уруктануу, уруктандыруу                                             |
| 58 | Отделение последа           | баланын тонунун чыгышы                                              |
| 59 | Отслойка плаценты           | тондун ажырашы                                                      |
| 60 | Партеногенез                | түйүлдүктүн уруктануусуз пайда болушу                               |
| 61 | Первородящая                | тунгуч төрөөчү, биринчи жолу төрөө                                  |
| 62 | Перенашивание плода         | күмөндү ашык көтөрүү                                                |
| 63 | Перешеек матки              | жатын моюнчасы                                                      |
| 64 | Плацента                    | баланын тону                                                        |
| 65 | Плод                        | күмөн, түйүлдүк                                                     |
| 66 | Плодные воды                | каканака же чарайна суусу, бала тонунун суусу                       |
| 67 | Плодные оболочки            | каканака челдери, бала тонунун чели                                 |
| 68 | Поворот акушерский на ножки | буту менен келген түйүлдүктү акушердик буруу                        |

|     |                                    |                                                                          |
|-----|------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------|
| 69  | Положение плода                    | күмөндүн жатышы, түйүлдүктүн абалы                                       |
| 70  | Положение плода поперечное         | күмөндүн туурасынан жатышы                                               |
| 71  | Положение плода продольное         | күмөндүн узунунан жатышы                                                 |
| 72  | Послед                             | тон (баланын тону)                                                       |
| 73  | Послеродовой период                | төрөттөн кийинки мезгил                                                  |
| 74  | Постнатальный период               | ымыркай төрөлгөндөн кийинки мезгил                                       |
| 75  | Преддверие влагалища               | кындын оозу                                                              |
| 76  | Предлежание плода ягодичное        | күмөндүн, түйүлдүктүн көчүгү менен жатышы                                |
| 77  | Предохранение от беременности      | бойго бүтүүдөн сактануу                                                  |
| 78  | Преждевременные роды               | ара төрөө, маалына жетпей төрөө                                          |
| 79  | Пренатальный период                | түйүлдүктүн төрөлгөнгө чейинки мезгили                                   |
| 80  | Расширение шейки матки             | жатындын оозун кенейтүү                                                  |
| 81  | Разрыв матки                       | жатындын жарылышы                                                        |
| 82  | Рвота беременных (ранний токсикоз) | кош бойлуулардын кусуусу (алгачкыталгак)                                 |
| 83  | Ретрофлексия матки                 | жатындын артка бүгүлүшү                                                  |
| 84  | Родильница                         | төрөгөн аял                                                              |
| 85  | Родить                             | төрөө                                                                    |
| 86  | Родовая внутричерепная травма      | мээнин төрөттүк бертинүүсү, мээнин төрөттөн кийинки ички жаракаты        |
| 87  | Родовой канал                      | төрөт өткөөлү, түтүкчөсү                                                 |
| 88  | Родовспоможение                    | төрөтүү, төрөткө жардам берүү                                            |
| 89  | Родоразрешение                     | төрөтүп алуу                                                             |
| 90  | Роды                               | төрөт                                                                    |
| 91  | Роды искусственные                 | жасалма төрөтүү                                                          |
| 92  | Роды преждевременные               | ара төрөө                                                                |
| 93  | Рождаемость                        | төрөлүүчүлүк                                                             |
| 94  | Рождение                           | төрөлүү, туулуу                                                          |
| 95  | Роженица                           | төрөөчүаял                                                               |
| 96  | Сальпингоофорит послеродовая       | төрөттөн кийинки жатын түтүгүнүн жана жумурткалыктын сезгениши           |
| 97  | Склерема                           | ымыркайдын терисинин тубаса катуулугу                                    |
| 98  | Сокращение матки                   | жатындын жыйрылуусу                                                      |
| 99  | Стимуляция родов                   | төрөттү тездетүү, күчөтүү                                                |
| 100 | Тератома                           | түйүлдүк ткандын калдыгынан болгон залалсыз шишик                        |
| 101 | Течение родов                      | төрөттүн жүрүшү                                                          |
| 102 | Токсикоз беременных                | кош бойлуулардын ит талгагы, кандайдыр бир нерсеге болгон талгагы        |
| 103 | Травма внутри черепная родовая     | төрөттүн мээ мертинүүсү, төрөттүн себебинен болгон баш мээсинин жаракаты |
| 104 | Хорда                              | күмөндүн (түйүлдүктүн) арка түркүгү                                      |
| 105 | Хорион                             | түйүлдүктүн ортонку кабыгы                                               |

|     |                            |                                                        |
|-----|----------------------------|--------------------------------------------------------|
| 106 | Шевеление плода            | күмөндүн кыймылдашы                                    |
| 107 | Шейка матки                | жатын мойногу, моюнчасы                                |
| 108 | Эктодерма                  | түйүлдүктүн сырткы кабы                                |
| 109 | Эмбриобласт                | түйүлдүктүн тканынын өсүп чыгуучу тек клеткалары       |
| 110 | Эмбриогенез                | түйүлдүктүн өрчүү процесси                             |
| 111 | Эмбриолог                  | түйүлдүктөр боюнча адис                                |
| 112 | Эмбриология                | түйүлдүк, тукумдун өсүшү жөнүндө илим                  |
| 113 | Эмбрион                    | түйүлдүк                                               |
| 114 | Эмбриотомия                | түйүлдүктү, күмөндү кескилеп чыгаруу(операция)         |
| 115 | Эндомиометрит послеродовой | ички жана булчун катмарынын төрөттөн кийинки сезгениши |
| 116 | Энтодерма                  | түйүлдүктүн ички кабыгы                                |
| 117 | яичник                     | жумурткалык, энелик без                                |
| 118 | Яичниковая беременность    | энелик безде бойго бүтүү                               |
| 119 | яйцеклетка                 | аялдын тукум клеткасы                                  |

Жогоруда көрсөтүлгөн таблицада кош бойлуулукка тиешелүү медициналык терминдерди кыргыз тилинде бир нече синонимдик терминдер менен колдонууга болот. Кош бойлуулуктун башталышы менен көпчүлүк аялдар депрессияга кабылары белгилүү; аларда уйкучулук, кыжырдануу, кусуу жана ушул сыяктуу белгилердин болушу байкалат. Медициналык жактан айтканда, бул токсикоздун абалы. Кыргыз тилинде токсикоз – башы караңгылык деп аталат жана "кош бойлуулук" түшүнүгүн билдирет. Кош бойлуулуктун белгилери бир катар элдик терминдерде да бар болуп, аларды метафоралык түрдө чагылдырылганы да кездешет, мисалы, «түйүлдүктүн аялдын денесинде пайда болуусу» – бойунда болуу; "аялдын денесиндеги дагы бир жандын калыптанышы» – кош бойлуу; «аялдын мындай мезгилдеги физикалык алсыздыгы» – бойго бүтүү сыяктуу сөз айкаштарынын мазмунун түзөт. Кош бойлуулукка тиешелүү терминдерди Ч. Айтматовдун “Кассандра тамгасы” романында жакшы т\ш\нд\р\п берет. Адам түйүлдүгү курсакта өнүгө баштаган алгачкы жумаларда келечектеги жашоодо аны эмне күтүп турганын сокур сезим менен билүүгө жана келечекки тагдырына өзүнүн мамилесин билдирүүгө жөндөмдүү деп мен ишенимдүү айта алам. Эгерде бул мамиле жаман болсо, анда келечекте жарык дүйнөгө келүүгө эмбриондордун каршылыгы пайда болот. Мен туулууга карата өзүнүн бул жаман мамилесин билдирүүчү түйүлдүктүн белги-бетесин таптым. Бул белги бете боюна бүткөн аялдын мандайында кичинекей сепкил тактүрүндө пайда болот. Мен бул такты Кассандранын тагы, ал эми негативдүү белги берген түйүлдүктү кассандра-эмбрион деп атап койдум [8].

Ошондой эле болочок баланын келечек турмушун алдын ала жоромолдоо кыргыз элдик педагогикасында да кеңири чагылдырылып, түйүлдүктүн жаны пайда болгон кезинен баштап боолголот. “Манас” эпосунда Чыйырдынын талгак болушу Ж.Каденованын эмгегинде төмөндөгүчө мүнөздөлөт. Баягы түштөн эки жыл өтүп, Чыйырды *кош кат* болгону билинет. Ал тамак жегиси келбей, жолборстун жүрөгүн гана күсөп туруп алат. Ушул жаныбар болочок баланын мүнөзү, жүрүш-турушу менен байланышат [9].

Аял кишинин бир эле катасы менен өмүр бою өкүнүп жүрүп калышы “аборт” концепти менен берилет: боюнда бар аял эмне кылса өз эрки, же түз эле үгүттөөчү- адамдын жана коомдун кызыкчылыгы үчүн имиш, эч бир олку-солку болбой туруп аборт жасатуу керек деген

сыяктуу сөздөр бардык жерде айтылбай коюп жүрөбү. Анан калса илим таануу максатында гана эмес, башкаруу үчүн, тагыраак айтканда адамдын төрөлүшүн манипуляциялоо үчүн адамды жасалма жол менен жаратуу маселесине киришүү менен эксперименталдык биология мындан канча алыска кетти!.. [8].

Жогорудагы терминдер өз атынан кош бойлуулук мезгилде болуп жаткан өзгөрүүлөрдү чагылдырат.

Кыргыз эли өзүнүн меймандостугу менен дүйнөгө таанымал. Кыргыздын маданиятында “конок” термини бийик турат. Ошондой эле, кыргыз фразеологиясында да конок сөзү катышкан фразеологизмдер арбын. Алардын ичинен жаңы мейман сөз айкашы «кош бойлуулук» маанисин билдирүүгө кызмат кылат жана жаңы төрөлгөн баланы үйүбүзгө жаңы мейман келди, деп атоо көрүнүштөрү да бар.

Бала деп зарлаган бай Жакыпка Акбалта байбичеси Чыйырдынын карыганда-кабылан, кайгырганда - каралды, жобогондо- жолборс тапканын сүйүнчүлөп, жалпы кыргыздын бактына жаралган шердин, көк жал эрдин үйүнө *мейман* болуп келгенин кабарлайт [10].

Кудайы конок болуп келген экен урматтап тосуп, ызаттап күтүп алалы деген кожойке шашыла сыртка чыкты. Кыргыз элдик маданиятында балалуу болууга байланыштуу түшүнүктөр да биз изилдоого алып жаткан терминдер менен байланышат. Анын баары кыргыздын жоосун кууп чыгар баатыр баланы *бойго бүтүрүүнүн* камы болгон [11].

Жогоруда келтирилген фраземалар кош бойлуулук абалын кыргыз маданиятына тиешелүү таризде метафоралык жактан ачып берет. Ошол эле учурда алар «жаңы мейман» түшүнүгү кыргыз элинин турмушунда өзгөчө баалуу бирдик экенин тастыкташат.

### Жыйынтыктар:

1. «Кош бойлуулук» термининин кыргыз адабиятынын контекстинде колдонулушу талданып, медициналык терминдердин изилдениши, алгачкы терминологиялык сөздүктөрдө кездешкен “кош бойлуулук” терминине байланыштуу бир нече синоним сөздөрдүн мисалында орус тили менен салыштырылды. Натыйжада кош бойлуулук мезгилинде болочок эненин организмде боло турган табигый өзгөрүүлөрдү атоо салыштырылып жаткан тилдин алып жүрүүчүлөрүнүн улуттук идентүүлүгү, менталитети, көөнө маданияты менен байланыша тургандыгы тастыкталды;

2. Кыргыз лингвوماданиятынын өзгөчөлүгү "кош бойлуулук" семасынын тилдеги бирдиктердин вербализациясында байкалары белгилүү болду. Бул жараянды туюндурган сөздөрдүн дээрлик метафоралык жол менен жасалгандыгы аныкталды. Медициналык терминдердин лексикалык жана семантикалык өзгөчөлүгүн талдоо салыштырылып жаткан тилдердин терминдик системасына синонимдештирүү жараяны мүнөздүү экенин көрсөтүп, кош бойлуулук термининин салыштырма аспектидеги өзгөчөлүгүн аныктоо кош бойлуулук учурдагы номинацияларда жалпы салттуулук чагылдырылгандыгы аныкталды.

### Адабияттар тизмеси:

1. **Мирахмедова, З.** Ўзбек тили анатомик терминологияси [Текст]: дис. ... канд. филол. наук / З. Мирахмедова. – Тошкент, 1994.
2. **Орузбаева, Б.О.** О теоретических основах принципов разработки терминологических систем киргизского литературного языка [Текст] / Б.О. Орузбаева. – 1967.
3. **Толкина, Е.Н.** Некоторые лингвистические проблемы изучения термина [Текст] / Е.Н. Толкина // Лингвистические проблемы научно-технической терминологии. – Москва, 2015.
4. **Jh. Dirckx, Churchill's** Illustrated Medical Dictionary (8<sup>th</sup> edition) [Текст] / Jh. Dirckx Churchill. // A short History of Medical Dictionaries. – 2005.

5. **Юдахин, К.К.** Русско-кыргызский словарь [Текст] / К.К. Юдахин. – Москва, 1994. – 984 с.
6. **Арабаев, И.** Кыргыз алиппеси [Текст] / И. Арабаев – Ташкент, 1924.
7. **Жакыпбеков, К.** Орусча-кыргызча медициналык сөздүк [Текст] / К. Жакыпбеков, Э. Токтомамбетов. – Бишкек: Учкун, 2014 – 184 с.
8. **Айтматов, Ч.** Кассандра тамгасы [Текст] / Ч. Айтматов. – Бишкек: Учкун, 2009. – Т. 6. – С. 18-22.
9. **Каденова, Ж.Т.** The idea of having children in the Kyrgyz folk pedagogy» [Текст] / Ж.Т. Каденова // Bulletin of Osh State University. – 2017. – No. 1. – Pp. 51-55.
10. **Каденова, Ж.Т.** Custom joyful news in the epic "Manas" [Текст] / Ж.Т. Каденова // Bulletin of Osh State University. – 2017. – No. 1. – Pp. 48-51.
11. **Каденова, Ж.Т.** Факторы, формирующие Манаса патриотом [Текст] / Ж.Т. Каденова // Известия Кыргызской академии образования. – 2017. – №1(41). – С. 129-133.
12. **Пазилова, Т.Ж.** Кыргыз жана англис тилдериндеги жардамчы этиштерге салыштырма типологиялык анализ [Текст] / Т.Ж. Пазилова // Наука. Образование. Техника. – Ош: КУУ, 2021. - № 3 (72) – С. 103-108

DOI:10.54834/16945220\_2023\_2\_161

Поступила в редакцию: 29.05.2023 г.